

Część II. Specjalistyczne Centrum Wspierające Edukację Włączającą w praktyce oświatowej

***Realizacja Modelu Specjalistycznego Centrum
Wspierającego Edukację Włączającą w Łodzi (SCWEW) –
doświadczenia, dobre praktyki - Magdalena Dominiak-
Szymczak, Bogumiła Golemba, Anna Tomaszewska, Maryla
Woźniak, Michał Ziemiak***

Dlaczego SOSW nr 6, czyli Łódzka Szkoła dla Niewidomych i Słabowidzących?

Temat edukacji osób z niepełnosprawnościami, dzieci/uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi jest przedmiotem dyskusji od wielu lat, ale także był i jest podejmowany przez licznych badaczy akademickich.

Celem edukacji uczniów z niepełnosprawnościami była integracja społeczna, przygotowanie ich do życia w społeczeństwie, funkcjonowaniu na otwartym rynku pracy, pełnieniu takich samych ról społecznych, jak ich pełnosprawni rówieśnicy: ucznia, studenta, pracownika, rodzica. Takie cele od zawsze były realizowane w Łódzkiej Szkole dla Niewidomych i Słabowidzących, czyli Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym nr 6 w Łodzi, której misją jest: „*Przygotowanie wychowanków do maksymalnie samodzielnego życia, na miarę możliwości każdego*”.

Od końca lat 90 ubiegłego wieku, najpierw we współpracy z Polskim Związkiem Niewidomych, następnie ze Stowarzyszeniem na Rzecz Rehabilitacji Osób Niewidomych i Słabowidzących „SPOJRZENIE”, nauczyciele, specjaliści SOSW nr 6 w Łodzi prowadzili systematyczne szkolenia, warsztaty, zajęcia otwarte dla nauczycieli uczących uczniów niewidomych i słabowidzących w szkołach ogólnodostępnych. Dzielili się swoją wiedzą i doświadczeniem, wskazywali, jaki specjalistyczny sprzęt i pomoce tyflodydaktyczne można wykorzystywać w codziennej pracy z uczniami z niepełnosprawnością wzrokową. W tym czasie nabywali również kompetencje w pracy z dorosłymi.

Zainteresowanie zagadnieniami inkluzji, integracji osób z niepełnosprawnościami przyspieszyła przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych Konwencja ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych z 13 grudnia 2006 roku, rząd Polski podpisał ją 20 marca 2007 r. Ratyfikacja Konwencji przez Polskę miała miejsce 6 września 2012 r. Od tego czasu zostały zintensyfikowane działania na rzecz edukacji włączającej.

Art. 24 Konwencji mówi:

„1. Państwa Strony uznają prawo osób niepełnosprawnych do edukacji. W celu realizacji tego prawa bez dyskryminacji i na zasadach równych szans, Państwa Strony zapewnią włączający system kształcenia umożliwiający integrację na wszystkich poziomach edukacji i w kształceniu ustawicznym” (Konwencja o Prawach..., 2006).

Definicja edukacji włączającej w polskim, myśleniu społecznym, początkowo była rozumiana, wyłącznie jako wytyczne dla kształcenia osób z niepełnosprawnościami. Jednak w kolejnych latach, m.in.

w Światowym raporcie nt. edukacji: *„Włączenie i Edukacja, dla wszystkich, bez wyjątku”* (UNESCO, 2020) sformułowano:

„(...) kluczowe zalecenie niniejszego Raportu dla wszystkich podmiotów edukacyjnych, jakim jest wezwanie do rozszerzenia pojęcia edukacji włączającej, by objąć nią wszystkich uczniów, niezależnie od ich tożsamości, pochodzenia czy zdolności” (UNESCO, 2020, s. 6).

Europejska Agencja ds. Specjalnych Potrzeb Edukacyjnych i Edukacji Włączającej w swoich rekomendacjach również wskazała na poszerzoną definicję:

„włączenia” (bardziej skupiającego się na „możliwościach uczenia się” dla wszystkich uczniów), do bardziej aktualnego i szerszego rozumienia edukacji włączającej, jako sprawiedliwej edukacji wysokiej jakości dla wszystkich uczniów” (Europejska Agencja, 2022).

W roku 2019 w Ministerstwie Edukacji Narodowej powołano Zespół, którego zadaniem było opracowanie Modelu Edukacji dla Wszystkich. W założeniach m.in. pojawiła się nowa, poszerzona rola placówek specjalnych (Tomaszewska, 2019), wsparcie przedszkoli i szkół ogólnodostępnych w pracy z dziećmi i uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. W polskim prawie oświatowym zakłada się, że uczeń może wymagać rozpoznania indywidualnych potrzeb i wsparcia z różnych powodów – w Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach, tekst jednolity, (Dz.U 2020, poz 1280, z póź.zm.) wymienia się ich aż 12 (przedstawiono je w Części I tej książki na s. 10-11). To jednak nie wszystko. Mówiąc o edukacji

włączającej, oprócz wymienionych potrzeb uczniów, w obszarze zainteresowania nauczycieli powinien być każdy uczeń, który na stałe lub czasowo potrzebuje indywidualnego zainteresowania i wsparcia. Podany katalog jest poszerzony o uczniów, którzy są „inni”, m.in. z powodu koloru włosów, skóry, tożsamości płciowej, pochodzenia, np. cudzoziemcy.

Na zlecenie MEN, Ośrodek Rozwoju Edukacji, na podstawie Modelu Edukacji dla Wszystkich, we współpracy z grupą powołanych ekspertów, opracował Model Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą. W roku 2021 został ogłoszony nabór do realizacji grantu pn. *„Pilotażowe wdrożenie Modelu Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą (SCWEW)”*.

Realizacja założeń Specjalistycznego Centrum Wspierającego Edukację Włączającą

W lipcu 2021 r. Miasto Łódź, w wyniku złożonego wcześniej wniosku konkursowego, otrzymało grant na realizację **„Pilotażowego wdrożenia Modelu Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą (SCWEW)”**. Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020, Oś Priorytetowa II Efektywne Polityki Publiczne dla Rynku Pracy, Gospodarki i Edukacji, Działania 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty. Grantodawcą jest Ośrodek Rozwoju Edukacji. Czas realizacji pilotażu trwa od 1 lipca 2021 roku do 30 czerwca 2023 roku, **całkowity koszt grantu to 1 696 872,22 zł.** W związku z dotychczasowymi doświadczeniami placówki, **Zarządzeniem Prezydenta Miasta Łodzi, w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym nr 6 w Łodzi (Łódzkie Szkoły dla**

niewidomych i słabowidzących), powołano Specjalistyczne Centrum Wspierające Edukację Włączającą (SCWEW).

Zgodnie z zapisami projektowym, w łódzkim SCWEW, zadania założone w Modelu Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą (ORE, 2021) realizuje 12 osobowy zespół: lider, ekspert ds. edukacji włączającej, ekspert ds. technologii wspierających, ekspert ds. ewaluacji i informacji, ekspert SCWEW oraz 7 koordynatorów szkolnych ds. edukacji włączającej i współpracy z SCWEW. Podczas realizacji zadań współpracowali również specjaliści SOSW nr 6 i z innych placówek specjalnych w Łodzi oraz eksperci zewnętrzni.

SCWEW podpisał Porozumienia współpracy z partnerami ze środowiska lokalnego: Łódzkim Centrum Doskonalenia Nauczycieli i Kształcenia Praktycznego, Specjalistyczną Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną dla Młodzieży w Łodzi, Regionalnym Centrum Polityki Społecznej w Łodzi, Uniwersytetem Łódzkim – Katedrą Badań Edukacyjnych.

Głównym celem pilotażu jest rozwijanie kultury inkluzyjnej, poprawa dostępności usług edukacyjnych dla dzieci/uczniów/słuchaczy ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi, w tym ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Podejmowane działania w perspektywie długofalowej mają służyć wspieraniu przedszkola/szkoły w celu zapewnienia wysokiej jakości edukacji dla wszystkich, a w szerszej – budowaniu społeczeństwa włączającego.

Grupę docelową stanowi kadra kierownicza placówek ogólnodostępnych, prowadzących kształcenie ogólne, zawodowe; nauczyciele,

specjaliści, inni pracownicy przedszkoli i szkół, dzieci i młodzież oraz ich rodzice lub opiekunowie prawni, środowisko lokalne.

Przystępując do przygotowania wniosku grantowego, zespół przyszłego SCWEW dokonał diagnozy wstępnej potrzeb i zasobów Miasta Łódź, w zakresie edukacji. Do projektu zgłosiły się przedszkola i szkoły. Wybrano 5 placówek z terenu Miasta Łodzi. Nawiązano współpracę (Porozumienie ze Starostą zgierskim) z technikum w Zgierzu. Od roku 2020 Ośrodek współpracował ze szkołą podstawową w Zduńskiej Woli, w której uczy się niewidoma dziewczynka ze sprzężoną niepełnosprawnością. Dlatego także ta szkoła została włączona do projektu, w celu zapewnienia systemowego wsparcia.

SCWEW w Łodzi objął zasięgiem trzy powiaty w województwie łódzkim: Miasto Łódź, powiat zduńskowolski oraz zgierski. Wsparcie otrzymało 7 placówek, 5 z Miasta Łodzi: dwa przedszkola, jedna szkoła podstawowa, jedno liceum ogólnokształcące, jedna szkoła branżowa, jedna szkoła podstawowa z powiatu zduńskowolskiego oraz technikum ze Zgierza. Placówki, z którymi współpracuje SCWEW to:

- Przedszkole Miejskie nr 141 w Łodzi,
- Przedszkole Miejskie nr 202 w Łodzi,
- Szkoła Podstawowa nr 58 w Łodzi,
- XXV Liceum Ogólnokształcące w Łodzi,
- Szkoła Branżowa nr 6 w Zespole Szkół Przemysłu Spożywczego w Łodzi,
- Szkoła Podstawowa nr 10 w Zduńskiej Woli,
- Technikum nr 2 w Zgierskim Zespole Szkół Ponadpodstawowych.

W wyżej wymienionych placówkach uczy się 2269 uczniów, w tym 39 dzieci i uczniów posiadających orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego, co stanowi 1,7% wszystkich uczniów. Wśród uczniów objętych wsparciem w czasie realizacji projektu było: 19 dzieci/uczniów z autyzmem (w tym z zespołem Aspergera), 6 z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, 6 z niepełnosprawnością ruchową (w tym z afazją), 4 słabosłyszących, 2 słabowidzących i niewidomych oraz 2 z niepełnosprawnościami sprzężonymi. Diagnoza pogłębiona wykonana w placówkach dla potrzeb projektu wskazała, iż w każdej z nich jest duża grupa uczniów posiadających opinie poradni psychologiczno-pedagogicznych: w szkołach podstawowych 63 uczniów, co stanowi średnio 8,5% wszystkich uczniów, natomiast w szkołach ponadpodstawowych 132 uczniów, co stanowi średnio 8,7% wszystkich uczniów. Zgodnie z założeniami projektu SCWEW, wsparcie otrzymało 7 placówek obejmujących wszystkie etapy edukacyjne, ich kadra kierownicza, nauczyciele oraz dzieci/uczniowie ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi i ich rodzice.

We wrześniu 2021, eksperci SCWEW we współpracy z dyrektorami, koordynatorami szkolnymi ds. edukacji włączającej dokonali diagnoz pogłębionych we wszystkich 7 placówkach. Diagnoza obejmowała następujące obszary:

1. Działalność placówki w aspekcie edukacji włączającej:
 - budowanie klimatu przedszkola/szkoły włączającej;
 - warunki i organizacja pracy sprzyjające realizacji założeń edukacji włączającej;
 - kompetencje dyrektorów, nauczycieli, specjalistów i innych pracowników przedszkoli/szkół w zakresie realizacji założeń edukacji włączającej oraz współpracy ze SCWEW;

- monitorowanie wdrażania edukacji włączającej.
2. Sposoby rozpoznawania potrzeb i możliwości ucznia z indywidualnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi w kontekście funkcjonowania w środowisku o zróżnicowanych potrzebach (grupa/klasa).
 3. Metodyka pracy szkoły włączającej:
 - metody i strategie w pracy z dziećmi/uczniami ze zróżnicowanymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi, w tym w klasie/grupie;
 - kompetencje kadry przedszkoli i szkół ogólnodostępnych w zakresie opracowywania i weryfikowania indywidualnych programów edukacyjno-terapeutycznych, indywidualnego programu nauki i indywidualnego toku nauki, indywidualnych programów wczesnego wspomaganie rozwoju;
 - opracowywanie i dostosowywanie programów wychowania przedszkolnego oraz nauczania z uwzględnieniem potrzeb zróżnicowanej grupy/klasy;
 - dostosowywanie wymagań edukacyjnych oraz metod oceniania postępów uczniów itd.;
 - dostosowywanie materiałów i pomocy dydaktycznych niezbędnych do bieżącej pracy z dzieckiem/ucznikiem w grupie/klasie zróżnicowanej.
 1. Kompetencje kadry przedszkoli i szkół ogólnodostępnych w zakresie opracowania procedur, niezbędnej dokumentacji oraz prowadzenia działań interwencyjnych, wynikających z sytuacji przedszkola/szkoły, dzieci/uczniów i ich rodzin.

Do przygotowania Raportu Diagnozy Pogłębionej w celu zaprojektowania dedykowanego wsparcia oparto się na analizie

dokumentów źródłowych pochodzących z placówek. W diagnozie i w Raporcie zostały uwzględnione:

- Diagnoza wstępna placówki przeprowadzona w kwietniu 2021 r.;
- Arkusz do diagnozy pogłębionej, wypełniony przez koordynatora ds. edukacji włączającej i współpracy ze SCWEW w porozumieniu z dyrektorem i kadrami pedagogicznymi szkoły;
- Arkusze Wielospecjalistycznej Oceny Poziomu Funkcjonowania Ucznia i Indywidualnych Programów Edukacyjno- Terapeutycznych;
- Arkusz diagnostyczny Dziecko/uczeń z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego (określenie poziomu funkcjonowania: edukacyjnego, społecznego, emocjonalnego, poziomu usamodzielniania i planowanego wsparcia dla dziecka/ ucznia);
- Wykaz sprzętu specjalistycznego (mającego stanowić wyposażenie SCWEW), przewidzianego do realizacji wsparcia przedszkola/szkoły ogólnodostępnej;
- Badania ankietowe przeprowadzone:
 - wśród dyrektorów placówek;
 - wśród nauczycieli placówek;
- Rozmowy przeprowadzone z kadrami kierowniczą i koordynatorami ds. edukacji włączającej z placówek.

Najważniejsze wnioski wynikające z diagnoz pogłębionych:

- W placówkach znajduje się **coraz większa liczba uczniów ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi**, którzy wymagają specjalistycznego wsparcia.
- W przedszkolach i szkołach są dzieci i uczniowie, którzy nie posiadają orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego, a wymagają dodatkowego wsparcia (niektóre z tych dzieci

i uczniów są pod obserwacją specjalistów z poradni psychologiczno-pedagogicznej, natomiast niektórzy rodzice nie widzą potrzeby, by taką współpracę podjąć).

- W związku z powyższym, **podkreślono potrzebę wymiany doświadczeń i dobrych praktyk, możliwość konsultacji i wsparcia merytorycznego we współpracy ze SCWEW.**
- Część uczniów w placówkach wymaga wsparcia specjalistów zajmujących się budowaniem relacji i prawidłowych postaw społecznych oraz interwencji kryzysowej.
- **Kadra placówek posiada wiedzę pedagogiczną, znajomość prawa oświatowego, kompetencje merytoryczne dotyczące wychowania i nauczania dzieci, kompetencje metodyczno-dydaktyczne do pracy z małym dzieckiem, znajomość psychologii rozwojowej dziecka.**
- **Rady Pedagogiczne placówek deklarują gotowość do podnoszenia swoich kompetencji.**
- Wskazane jest poszerzanie kompetencji Rad pedagogicznych w obszarze pracy z grupą zróżnicowaną.
- W części diagnoz wskazano na konieczność doskonalenia kompetencji miękkich (m.in. komunikacja, współpraca) rad pedagogicznych.
- **Placówki wymagają doposażenia w sprzęt i pomoce dydaktyczne dla uczniów ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi.**

Współpraca z placówkami ogólnodostępnymi wykazuje dużą otwartość Rad Pedagogicznych na zmiany w polskiej edukacji i zwiększającą się liczbę uczniów ze zróżnicowanymi potrzebami w ich szkołach. Potwierdziła to również przeprowadzona ankieta podczas dokonywa-

nia diagnozy pogłębionej. W 7 współpracujących ze SCWEW placówkach ogólnodostępnych jest 264 nauczycieli (w przedszkolach 36, szkołach podstawowych 82, w szkołach ponadpodstawowych 146). Ankietę wypełniło w przedszkolach 67% nauczycieli, w szkołach podstawowych 71%, natomiast w szkołach ponadpodstawowych 49%. Analiza odpowiedzi nauczycieli wykazała, iż w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych w ponad 90% z nich zna pojęcie edukacji dla wszystkich, w przedszkolach twierdząco odpowiedziało 69% pytanym. Badani nauczyciele odzwierciedlają polskie nastroje dotyczące obaw związanych z wprowadzeniem modelu edukacji włączającej do każdej szkoły. We wszystkich typach placówek, obawy te potwierdziło ok. 65% nauczycieli. Również nauczyciele tylko w ok. 30% czują się przygotowani do pracy z uczniami ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi. Natomiast aż ok. 80% nauczycieli zadeklarowało potrzebę rozwoju swoich kompetencji w zakresie pomocy uczniom ze zróżnicowanymi potrzebami.

Wyniki badania ankietowego, a także rozmowy podczas spotkań z Radami Pedagogicznymi wskazywały na otwartość nauczycieli i ich zaangażowanie w pracy z uczniami ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi, ale także zrozumienie dla różnorodności, taka postawa sprzyjała rozwijaniu klimatu inkluzji w przedszkolach i szkołach. Powszechnie wiadomo, że to co jest dobre dla ucznia z niepełnosprawnością, jest również dobre dla pozostałych uczących się, dlatego też edukacja włączająca wysokiej jakości, jest **DOBRA EDUKACJĄ dla WSZYSTKICH.**

Działania Specjalistycznego Centrum Wspierającego Edukację Włączającą w Łodzi, zgodnie z Modelem SCWEW, polegały głównie na poszerzaniu kompetencji kadry pedagogicznej w placówkach

ogólnodostępnych. Specjalistycznym wsparciem zostali jednak objęci także rodzice i dzieci/uczniowie. Docelowo nauczyciele uzyskali wsparcie m.in. w zakresie tego: jak rozmawiać z rodzicem, jak poszukiwać, wskazywać i wspólnie wypracowywać rozwiązania w sytuacjach trudnych lub kiedy rodzice potrzebowali pomocy specjalistów. W wyniku współpracy z koordynatorami ds. edukacji włączającej i współpracy ze SCWEW, podążano za przekazanymi nam potrzebami przedszkoli i szkół. Przygotowując indywidualne lub grupowe wsparcia, wykorzystano współpracę ze specjalistami SOSW nr 6 oraz w miarę potrzeb z ekspertami zewnętrznymi. Po analizie potrzeb planowano zakres merytoryczny pomocy, odpowiednią formę wsparcia zgodną z założeniami Modelu.

Działania podejmowane przez SCWEW to:

1. Doradztwo i konsultacje eksperckie- poszerzające kompetencje i wiedzę nauczycieli potrzebną w codziennej pracy, w tym w zakresie: opracowywania dokumentacji dzieci i uczniów według ich indywidualnych potrzeb, wykorzystywania pomocy i specjalistycznego sprzętu, rozwijania umiejętności nauczycieli użytecznych w sytuacjach trudnych/kryzysowych, z jakimi spotykają się w szkole/przedszkolu. W szczególności były to:
 - Konsultacje eksperckie - realizowane przez specjalistów z różnych dziedzin np. psycholog, neurologopeda, terapeuta SI, specjaliści pracujący z dziećmi ze spektrum autyzmu i innymi zaburzeniami zachowania, instruktor dramy i nauczyciel muzyki, trener TUS, tyflopodagodzy, tyfloinformatyk, pracownik Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej dla Młodzieży.
 - Szkolenia rad pedagogicznych - spotkania poszerzały wiedzę nauczycieli w zakresie zgłoszonej tematyki, która interesowała

radę, m.in. praca z uczniem z Zespołem Aspergera, komunikacja alternatywna, czy problemy z tożsamością płciową.

- Konsultacje lidera SCWEW z dyrektorami i koordynatorami - omawianie spraw bieżących i zgłaszanych potrzeb w placówce. Planowanie kolejnych działań i wspólnych przedsięwzięć na rzecz budowania kultury inkluzyjnej w placówce.
- Działania doradczo-szkoleniowe - o charakterze interwencyjnym, np. w przypadku samookaleczania się, problemów z odżywianiem, czy zachowaniami agresywnymi.

2. Poznawanie metod pracy z grupą zróżnicowaną - czyli grupą, w której mogą się znaleźć bardzo różni uczniowie/ wychowankowie, np. uczniowie zdolni oraz mający trudności z nauką, uczniowie obcokrajowcy, różnych wyznań, pochodzący z innych narodowości/ kultur, z rodzin dysfunkcyjnych; wycofani, po traumach, zbuntowani, przejawiający zachowania agresywne, zagrożeni niedostosowaniem społecznym, po dłuższym leczeniu lub przewlekle chorzy, niepełnosprawni oraz mający inne okresowe potrzeby. Podczas wsparć związanych z zajęciami w grupie zróżnicowanej zwracano uwagę na metody pracy, pozwalające na wykorzystywanie potencjału każdego ucznia, budowanie przestrzeni do współdziałania i poszanowania dla inności. Uczono doceniania każdego za zaangażowanie i wkład w pracę w grupie, co pozwalało wszystkim na szeroko rozumiany rozwój osobisty i społeczny. Powyższe cele realizowaliśmy poprzez wsparcia takie jak:

- Obserwacja wspierająca/ supervizja koleżeńska - wspieranie nauczyciela w jego pracy, dzielenie się doświadczeniem i wskazówkami do dalszej pracy.
- Zajęcia modelowe - demonstrowanie w praktyce metod pracy z grupą zróżnicowaną. Zajęcia realizowane były w siedzibie

SCWEW, ale także w placówkach współpracujących. Prowadzone były przez specjalistów SCWEW, a drugim roku projektu również przez nauczycieli danego przedszkola/szkoły.

3. Wzmacnianie kompetencji kadry w zakresie współpracy z rodzicami, pracy z dzieckiem i uczniem we współpracy z rodzicami/opiekunami pod kątem edukacji, prawidłowego rozwoju i wychowania. Zastosowane formy wsparć to:

- Specjalistyczne wsparcie rodziców i dzieci/uczniów - spotkania indywidualne i grupowe z rodzicami oraz warsztaty dla klas, które potrzebowały wsparcia m.in. w zakresie Treningu Umiejętności Społecznych.
- Spotkania konsularne - wychowawca wraz ze specjalistą SCWEW uczestniczył we wsparciu rodzica, obserwował sposób przeprowadzania rozmowy z rodzicem i wspólnie wypracowywał wnioski do realizacji.

Działania SCWEW-u obejmowały także popularyzowanie idei edukacji włączającej w środowisku łódzkich szkół oraz instytucji, z którymi współpracowaliśmy. Nasze działania spotkały się z dużym zainteresowaniem. Dzielenie się różnymi spostrzeżeniami i poglądami na temat aktualnych wyzwań spotykanych w przedszkolach i szkołach ogólnodostępnych, w widoczny sposób inspirowało uczestników do nowego spojrzenia na zadania oświatowe.

W ramach projektu Specjalistycznego Centrum Wspierającego Edukację Włączającą w Łodzi uruchomiono wypożyczalnię sprzętów i pomocy dydaktycznych dla szkół i przedszkoli biorących udział w projekcie. W celu optymalnego wyposażenia Wypożyczalni SCWEW przeprowadzono pogłębioną analizę i rozpoznanie potrzeb przedszkoli i szkół, dotyczącą sprzętu i pomocy edukacyjnych, zgodnie z Modelem

funkcjonowania SCWEW. Osobą odpowiedzialną za prowadzenie wypożyczalni jest ekspert do spraw technologii wspomagających. Pomoce i sprzęt zostały zakupione do projektu, następnie bezpłatnie wypożyczone do placówek współpracujących w projekcie, zgodnie z ich zapotrzebowaniem. Czas wypożyczenia danego sprzętu/pomocy to 1 rok. Istnieje też możliwość ponownego wypożyczenia lub przedłużenia tego wypożyczenia. Z tej możliwości skorzystały wszystkie placówki objęte wsparciem SCWEW. Po dokonaniu analizy, przedłużono przedszkolom i szkołom wypożyczenie pomocy dydaktycznych i specjalistycznego sprzętu o 6 miesięcy.

Dobór i wypożyczenie sprzętu specjalistycznego to tylko jedno z zadań wypożyczalni SCWEW. Po przekazaniu sprzętów do placówek odbyły się w nich i na terenie SCWEW-u instruktaże z obsługi i użytkowania konkretnych pomocy. Wskazówki z zakresu wykorzystywania danych pomocy bądź obsługi danego sprzętu przekazywane były również w formie konsultacji eksperta ds. technologii wspomagających z koordynatorem ds. edukacji włączającej i współpracy ze SCWEW. Nauczyciele poszerzyli swój warsztat pracy dzięki wykorzystywaniu wypożyczonych pomocy i urządzeń. Niektóre sprzęty dodatkowo ułatwiały pracę nauczycielowi, np. wyświetlacz zamieszczony na maszynie brajlowskiej pozwolił na bieżąco śledzić nauczycielowi tekst pisany przez ucznia; drukarka brajlowska pozwalała na drukowanie kart pracy i sprawdzianów dla dziecka niewidomego; wygrzewarka brajlowska pozwoliła na przygotowanie precyzyjnych rysunków wypukłych. Systematycznie wykorzystywane kubarytmy usprawniły umiejętność wykonywania działań arytmetycznych; piłka dźwiękowa wykorzystywana przez dziecko niewidome pozwoliła na pełne uczestnictwo w grach i zabawach grupowych oraz zaspokojenie

potrzeby ruchu, rozwijanie umiejętności motorycznych oraz integrację z grupą. Wśród wypożyczonych pomocy były również te, które uaktywniły pracę ucznia niepełnosprawnego bądź pracę dziecka/ucznia w grupie zróżnicowanej. Było to np. poduszki sensomotoryczne przydatne w kształtowaniu równowagi i ćwiczeń ogólnoustrojowych, użyteczne także dla dzieci nadpobudliwych. Dzięki wykorzystywanym sprzętom i pomocom znacznie wzrósł potencjał wspieranych placówek, możliwość organizacji i efektywność prowadzonych zajęć w przedszkolach i szkołach. Dzieci i uczniowie uczyli się w lepiej wyposażonych placówkach.

Wypożyczalnia SCWEW jest również odpowiedzialna za prace serwisowe oraz konserwację sprzętów. Ekspert ds. technologii wspomagających systematycznie monitoruje sposób korzystania z pomocy oraz ich stan techniczny poprzez wizyty w placówkach, sprawdzanie sprzętu w obecności koordynatorów ds. edukacji włączającej i współpracy ze SCWEW. Baza z dostępnym sprzętem w SCWEW dla osób ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi znajduje się na stronie internetowej projektu scwewlodz.pl.

Sprzęt dedykowany uczniom ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi jest wykorzystywany w codziennej pracy przedszkolnej/szkolnej. Znalazły się tu np.: pomoce powiększające, dodatkowe oświetlenie (lampki), sprzęt do integracji sensorycznej, słuchawki wyciszające, urządzenia brajlowskie, biurko z regulowaną wysokością blatu, przenośne komputery (laptopy) ze specjalistycznym oprogramowaniem, m.in. Zoomtext, Eduterapeutica i in. Uczniowie zdolni wykorzystywali gry dydaktyczne, PUS-y, karty DIXIT, programy komputerowe rozwijające funkcje poznawcze. Ważnym urządzeniem

zwiększającym uczniowi dostępność do zasobów różnych pracowni był wypożyczany schodołaz.

W wyniku przeprowadzonej ewaluacji po pierwszym roku wsparcia, nauczyciele podkreślili korzyści i podnoszenie jakości edukacji, również dzięki funkcjonującej wypożyczalni. Nauczyciele zwrócili szczególną uwagę m.in. na: wypożyczony schodołaz, biurko z regulowaną wysokością blatu dla ucznia z niepełnosprawnością ruchową, drukarkę brajlowską, maszynę brajlowską oraz pomoce do nauki dla niewidomej dziewczynki w szkole podstawowej. Nauczyciele przedszkola wskazali na urządzoną przestrzeń do prowadzenia specjalistycznych zajęć z zakresu integracji sensorycznej dla dzieci w wieku przedszkolnym. Podczas konsultacji eksperckich, szkoleń rad pedagogicznych czy zajęć modelowych eksperci SCWEW uczyli nauczycieli, m.in. jak skutecznie wykorzystać wypożyczony sprzęt w codziennej pracy.

Zespół łódzkiego SCWEW w marcu 2022 r. zorganizował konferencję inauguracyjną projektu. Skierowana ona była do społeczności lokalnej i dotyczyła przedstawienia idei SCWEW. Ponadto podczas tego wydarzenia przedstawiono zakres wsparcia placówek ogólnodostępnych, w tym wsparcia dla nauczycieli, dzieci i uczniów, rodziców w przedszkolach i szkołach współpracujących ze SCWEW w pierwszych miesiącach realizacji projektu. Przedstawiciele MEN zapoznali zebranych z założeniami Modelu Edukacji dla Wszystkich. W drugiej części konferencji odbyła się debata. Poruszane zagadnienia zostały wskazane przez uczestników konferencji podczas rekrutacji.

W maju 2023 r. odbyła się konferencja podsumowująca, pn. „SZKOŁA dla KAŻDEGO” – *podsumowanie działań Specjalistycznego Centrum Wspierającego Edukację Włączającą*”. Podczas konferencji przedstawiono działania SCWEW-u, przedstawicielka partnera projektu Katedry Badań Edukacyjnych Uniwersytetu Łódzkiego przekazała pierwsze wnioski z ewaluacji końcowej (szczegółowe ich omówienie znajduje się w kolejnym rozdziale niniejszej publikacji). Kierownik projektu z Ośrodka Rozwoju Edukacji przedstawiła dotychczasową realizację założeń Modelu SCWEW oraz najważniejsze wnioski z ewaluacji częściowej prowadzonej przez ORE. Partnerzy z Porto, z którymi SOSW nr 6 w Łodzi współpracuje od prawie dekady, zaprezentowali system edukacji włączającej w Portugalii. Radca w Departamencie Wychowania i Edukacji Włączającej z Ministerstwa Edukacji i Nauki podsumował działania pilotażowego grantu oraz przedstawił plany dalszego wspierania placówek ogólnodostępnych w nowej perspektywie finansowej Unii Europejskiej. Zapowiedział, iż planowane jest utworzenie Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą przy placówkach specjalnych w 285 powiatach w Polsce. Poinformował zebranych, iż równolegle przygotowywane są rozwiązania systemowe mające na celu wsparcie dziecka, ucznia i rodziny.

Podczas konferencji poruszono bieżące tematy istotne dla nauczycieli realizujących założenia edukacji dla wszystkich. Takim tematem jest np. ocenianie w grupach zróżnicowanych. Zostały one obszernie omówione przez przedstawiciela partnera projektu - konsultanta Łódzkiego Centrum Doskonalenia Nauczycieli Kształcenia Praktycznego oraz przedstawiciela Fundacji „Budzącej się Szkoły”.

Na uwagę zasługuje utworzona w czasie projektu aktywna sieć współpracy pn. „*Podwieczorki „Na Dziewanny”*”. Od czerwca 2022 roku do kwietnia 2023 odbyło się 9 spotkań sieci. Po dokonaniu diagnozy potrzeb jej uczestników, na spotkania zapraszani są eksperci różnych resortów i instytucji do prezentacji kolejnych tematów, a także moderowania dyskusji, służącej m.in. wymianie doświadczeń.

Pierwsze spotkanie dotyczyło ogólnych zagadnień edukacji włączającej, kolejne oceny funkcjonalnej w edukacji oraz wykorzystywanych narzędzi. Podczas listopadowej i styczniowej sieci dominował temat dostępności - zarówno w przestrzeni publicznej, architektonicznej, jak i edukacyjnej. Uczestnicy w symulatorach widzenia sprawdzali dostępność budynku i oznaczeń. W wyniku dyskusji uczestnicy wskazali, iż najważniejsza w projektowaniu dostępności - zarówno przestrzennej, jak i komunikacyjnej - jest zmiana mentalna każdego człowieka. Dobrą praktyką sieci współpracy „*Podwieczorki – Na Dziewanny*” było zgromadzenie osób reprezentujących różne sektory: edukacji, polityki społecznej, a także zdrowia. Praktycznie, w każdym spotkaniu uczestniczyli przedstawiciele nauki, placówek doskonalenia nauczycieli, którzy byli prelegentami i moderatorami spotkań. Ważnym głosem w dyskusji są opinie osób zarządzających łódzką oświatą, czyli dyrekcji Wydziału Edukacji, jak również przedstawicieli Kuratorium Oświaty w Łodzi. Stałymi gośćmi, biorącymi w wielu spotkaniach sieci i konferencjach SCWEW byli przedstawiciele grantodawcy - Ośrodka Rozwoju Edukacji oraz specjaliści z Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej dla Młodzieży. Oni również stali się częścią „*Podwieczorków „Na Dziewanny”*”. Wartością dodaną był również udział przedstawicieli PFRON, ŁCDNiKP, Regionalnego Centrum Pomocy Społecznej

i miejskiego Rzecznika Osób Niepełnosprawnych. Dzielenie się wiedzą i doświadczeniem przedstawicieli różnych resortów znakomicie wzbogacało spotkania.

Ważnym działaniem było poszerzenie grona uczestników sieci o pedagogów specjalnych, którzy rozpoczęli pracę w łódzkich i podłódzkich placówkach ogólnodostępnych od września 2022 r. Wystąpienie wizytatora Kuratorium Oświaty, pracowników poradni psychologiczno-pedagogicznej oraz pedagogów specjalnych z placówek współpracujących ze SCWEW, rozpoczęło ciekawą dyskusję nt. roli pedagoga specjalnego w szkole zmieniającej się w Szkołę dla Wszystkich. Ewaluacja spotkań wskazuje, iż właśnie reprezentacja między-sektorowa i różnorodność przedstawicieli instytucji oświatowych, pozwala na szerokie, wszechstronne omawianie każdego zagadnienia, a uczestnicy podczas dyskusji, mają możliwość na wymianę poglądów i informacji. W każdym spotkaniu brało udział od trzydziestu do czterdziestu osób.

Ważnymi zadaniami postawionymi przed SCWEW jest promocja, upowszechnianie i ewaluacja zadań wynikających z grantu. W ramach realizacji działań promocyjnych utworzona została strona internetowa projektu (scwewlodz.pl). Dzięki niej zainteresowani mogą pozyskiwać informacje dotyczące m.in. wydarzeń realizowanych w łódzkim SCWEW, rezultatów projektu, ciekawych materiałów czy zaproszeń na wydarzenia organizowane przez to Centrum. Ponadto w grudniu 2021 r. i w styczniu 2023 r. ukazały się artykuły w lokalnym czasopiśmie pn. "*Dobre praktyki*", dotyczące założeń projektowych i realizacji działań SCWEW w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym nr 6 w Łodzi. Dodatkowo zamieszczono artykuł promujący działalność łódzkiego SCWEW na portalu informacyjnym TuŁódź.pl.

W SCWEW w Łodzi przeprowadzono również kampanie społeczne (informacyjno-promocyjne) mające na celu wspieranie integracji społecznej. Ich celem było poszerzanie świadomości członków środowiska lokalnego, dotyczących zróżnicowanych potrzeb osób funkcjonujących w społeczności, przybliżanie aspektów związanych z budowaniem edukacji włączającej i włączającego środowiska lokalnego. W ramach kampanii w maju 2022 r. odbył się Piknik „Razem! To Lubię 😊”. Odbiorcami tego spotkania byli m.in.: nauczyciele, dzieci, uczniowie i rodzice z placówek ogólnodostępnych oraz SOSW nr 6, objętych wsparciem SCWEW w Łodzi. Nauczyciele, dzieci, uczniowie wyżej wymienionych placówek podczas wspólnej zabawy w grupach zróżnicowanych zapoznali się m.in.: z zasadami pierwszej pomocy, tajnikami makijażu, poznawania świata przez niewidomych. Nauczyciele i zaproszeni goście mieli okazję uczestniczyć w spotkaniu informacyjno-dyskusyjnym nt. „Edukacja dla wszystkich - Grupa zróżnicowana - SCWEW”. Wnioski z dyskusji były kontynuowane m.in. podczas spotkań sieci współpracy – „Podwieczorki „Na Dziewanny”.

W maju 2023 roku odbyła się gra terenowa w przestrzeni miejskiej z okazji 600-lecia Łodzi. Wzięli w niej udział uczniowie SOSW nr 6 (niewidomi i słabowidzący), SOSW nr 1 (niesłyszący i słabosłyszący) ze szkoły podstawowej i liceum oraz młodzież ze współpracujących szkół ogólnodostępnych: podstawowej oraz liceum. W grupach zróżnicowanych wykonywali zadania dotyczące historii Miasta Łodzi.

Jednym z zadań SCWEW jest upowszechnianie założeń EDUKACJI DLA WSZYSTKICH. Zadanie to jest realizowane przez zespół SCWEW nie tylko w placówkach objętych ścisłym wsparciem w projekcie. Zespół SCWEW był zapraszany na szkolenia do Rad Pedagogicznych łódzkich

szkół, a także na konferencje organizowane przez ośrodki doskonalenia nauczycieli w województwie łódzkim. Dotyczyły one zagadnień związanych z wdrażaniem edukacji włączającej w polskim systemie oświaty. W ramach działań upowszechniających ideę edukacji dla każdego oraz założeń i rezultatów projektowych Zespół SCWEW przygotował 4 filmy omawiające kolejno:

1. ideę SCWEW – wypowiedzi przedstawiciela nauki, eksperta ORE i Centrum Koordynującego oraz lidera SCWEW, dotyczące założeń edukacji włączającej i działań projektowych;
2. pracę w grupie zróżnicowanej – wypowiedzi ekspertów SCWEW dotyczące wsparcia placówek i pracy w grupie zróżnicowanej;
3. Dlaczego SCWEW? – wypowiedzi dyrektorów i koordynatorów placówek współpracujących ze SCWEW;
4. Dlaczego lubię szkołę? – wypowiedzi uczniów z grup zróżnicowanych szkół biorących udział w projekcie.

Filmy dostępne na stronach internetowych: scwewlodz.pl i blind.edu.pl

Dodatkowe działania

W październiku 2021 r., w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym nr 6 w Łodzi- Zarządzeniem Pani Prezydent Miasta Łodzi, został powołany Ośrodek Wsparcia i Testów, który we współpracy z łódzkim PFRON rozpoczął działania eksperckie oraz prowadzi wypożyczalnię dla osób niepełnosprawnych z województwa łódzkiego. Realizacja tego projektu znakomicie poszerzyła i uzupełniła działania SCWEW o możliwość wypożyczania specjalistycznego sprzętu i technologii asystujących osobom z orzeczoną niepełnosprawnością lub ich opiekunom.

W listopadzie 2022 r., zorganizowano we współpracy z Łódzkim Oddziałem PFRON konferencję nt. „Budowanie sieci współpracy organizacji i firm działających na rzecz osób niepełnosprawnych”. Uczestniczyło w niej ok. 200 osób z niepełnosprawnościami. Imprezą towarzyszącą była wystawa specjalistycznego sprzętu i nowoczesnych technologii asystujących dla różnych grup osób niepełnosprawnych - uczestniczyło w niej ponad 20 podmiotów (firm) z całej Polski.

W ramach współpracy z PFRON zainicjowano budowę sieci współpracy. W grudniu 2022 r., w SOSW nr 6 odbyło się seminarium, w którym wzięli udział przedstawiciele władz Miasta Łodzi, instytucji edukacyjnych (szkół, poradni psychologiczno-pedagogicznych), łódzkich instytucji kultury, bibliotek, a także przedstawiciele pomocy społecznej i placówek ochrony zdrowia. Zespół ten swoją obecnością wzbogacał spotkania sieci współpracy „Podwieczorki – „Na Dziewanny”.

W lipcu 2022 roku Miasto Łódź odpowiedziało na zaproszenie Uniwersytetu Śląskiego i przystąpiło do projektu innowacyjnego, dotyczącego oceny funkcjonalnej oraz budowania międzysektorowej sieci współpracy. Celem projektu była walidacja narzędzia dotyczącego oceny funkcjonalnej opartej na modelu biopsychospołecznym, w którym zostało przesiewowo przebadanych 410 dzieci w wieku od 9 miesięcy do 6 lat oraz 210 uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych (badanie dwuetapowe). W wyniku wyżej wymienionej oceny wyłoniono 10 dzieci i 10 uczniów, którzy wraz ze swoimi rodzinami zostali objęci specjalistycznym wsparciem międzysektorowym. Jest to sprawdzenie w praktyce wykorzystania międzysektorowych zasobów w Łodzi. W czerwcu - sierpniu 2023 r. zostanie przeprowadzona ewaluacja realizacji tego projektu.

Podsumowanie

Model Funkcjonowania Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą zakłada stałe podnoszenie kompetencji zawodowych osób zaangażowanych w realizację zadań projektowych. Zespół łódzkiego SCWEW poszerzał swoją wiedzę i zdobywał doświadczenie zawodowe, m.in.: poprzez uczestnictwo w konferencjach, szkoleniach i branżowych targach. W ostatnim czasie pracownicy SCWEW wzięli udział m.in. w konferencji dot. zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży, organizowanej przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie. W styczniu i w lutym 2023 r. pracownicy SCWEW wraz z koordynatorami ds. edukacji włączającej i współpracy ze SCWEW uczestniczyli w licznych szkoleniach. Dotyczyły one m.in. tematyki wypalenia zawodowego, superwizji, oceny funkcjonalnej oraz przygotowywania tekstów łatwych do czytania i rozumienia.

W ramach zadań wynikających z ewaluacji projektu przeprowadzono zaplanowane przez nasz SCWEW liczne badania ilościowe i jakościowe. Wśród kadry kierowniczej i nauczycieli każdej z placówek objętych wsparciem projektowym zorganizowano badania ankietowe. Ich celem było rozpoznanie m.in. kompetencji pracowników w początkowej fazie realizacji naszego projektu, czy uzyskanie informacji na temat ewentualnych obaw dotyczących wprowadzenia modelu edukacji włączającej do placówek ogólnodostępnych.

W grudniu 2021 r. przeprowadzono badania ankietowe wśród uczniów i rodziców placówek współpracujących ze SCWEW. Celem tego badania była odpowiedź na pytania, w jakim stopniu zdiagnozowane w placówkach potrzeby są realizowane w wyniku wsparcia tych placówek przez łódzki SCWEW. Ewaluację prowadzono po każdym

wsparciach zrealizowanych przez nasz SCWEW. W ramach tych badań zbierano odpowiedzi uczestników projektu m.in. w zakresie jakości otrzymanego wsparcia (przydatność pozyskanych informacji, dogodność formy, terminu i miejsca wsparcia).

Za pomocą aplikacji MS Forms zbierano dane ankietowe dotyczące sieci współpracy czy kampanii społecznej SCWEW w Łodzi. Respondenci wypowiedzieli się tu m.in. na tematy związane z organizacją tego typu przedsięwzięć czy wzrostu własnej wiedzy w zakresie Edukacji dla Wszystkich.

Dyrektorzy współpracujących placówek ogólnodostępnych podkreślali, iż w wyniku współpracy z SCWEW, nastąpiło zwiększenie uwrażliwienia nauczycieli na potrzeby każdego ucznia, dzięki podnoszeniu ich kompetencji. Edukacja włączająca na początku współpracy była postrzegana przede wszystkim jako udział dzieci/uczniów z niepełnosprawnościami w zespołach klasowych. Obecnie nastąpiło poszerzenie rozumienia włączania, inkluzji, szkoły dla wszystkich, szkoły dostępnej, pracy w grupie zróżnicowanej, w której zauważone jest każde dziecko, każdy uczeń.

Nauczyciele coraz lepiej potrafili nazywać potrzeby zarówno uczniów, ale również swoje oraz wskazywać kierunki własnego rozwoju. Dzięki temu planowane i realizowane wsparcie udzielane przez ekspertów i specjalistów SCWEW było „szyte na miarę” danego przedszkola/szkoły.

Wnioski i korzyści

W opinii Zespołu SCWEW, specjalistów współpracujących, ekspertów zewnętrznych, placówek objętych wsparciem, działania Specjalistycznego Centrum Wspierającego Edukację Włączającą w Łodzi

można uznać za bardzo pozytywne. W wyniku autorefleksji, dyskusji podsumowujących projekt Zespół sformułował najważniejsze wnioski:

1. Współpraca z organem prowadzącym i kuratorium oświaty, jest warunkiem koniecznym skutecznego działania SCWEW.
2. Funkcjonowanie wypożyczalni SCWEW warunkuje podniesienie jakości i atrakcyjności zajęć w placówkach ogólnodostępnych, zgodnie z potrzebami dzieci/uczniów.
3. Konieczne jest podnoszenie kompetencji nauczycieli przedszkoli i szkół ogólnodostępnych m.in. w zakresie, m.in. pracy z grupą zróżnicowaną.
4. Dokonanie diagnozy pogłębionej na wejściu oraz procesowa analiza potrzeb w zmieniających się realiach (np. wojna w Ukrainie), warunkują planowanie i realizację wsparcia dla placówek ogólnodostępnych - „szytego na miarę”.
5. Niezbędna jest wzajemna wymiana doświadczeń i ścisła współpraca pomiędzy SCWEW, a placówkami ogólnodostępnymi.
6. Konieczne jest wykorzystanie potencjału kadry placówek specjalnych na danym terenie.
7. Istnieje potrzeba włączania innych placówek ogólnodostępnych do działań na rzecz inkluzji i budowania kultury włączającej w środowisku lokalnym.
8. Zainicjowanie i funkcjonowanie międzysektorowej sieci współpracy umożliwia szersze działania dzięki realizacji przez placówkę (która została powołana, jako SCWEW) dodatkowych projektów, warunkujących kompleksowe działania na rzecz dziecka, ucznia i rodziny.
9. Właściwym kierunkiem zmian jest poszerzenie definicji edukacji włączającej o potrzeby każdego dziecka/ucznia. Wiąże się to

z zauważaniem potrzeb indywidualnych, rozwojowych osób w systemie edukacji.

Korzyści dla nauczycieli/placówek ogólnodostępnych, współpracujących w ramach grantu SCWEW:

1. Upowszechnianie i zapoznanie całej społeczności szkolnej z zasadami edukacji włączającej.
2. Poszerzanie różnego rodzaju kompetencji potrzebnych do pracy w danym przedszkolu/szkole.
3. Wypracowywanie optymalnych rozwiązań w zakresie umiejętności diagnozowania/oceny potrzeb i możliwości ucznia w celu zaplanowania odpowiedniego wsparcia i rozwoju.
4. Wypożyczenie sprzętu przedszkolu/szkole odpowiadającego potrzebom uczniów.
5. Umożliwienie pozytywnego rozwoju edukacyjnego zgodnie z potencjałem każdego ucznia.
6. Rozwinięcie możliwości w zakresie rozpoznawania sytuacji trudnych i kształtowania umiejętności społecznych uczniów.

Zakończenie

Na podstawie dwuletniego doświadczenia realizacji grantu pn. „*Pilotażowe wdrożenie Modelu Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą*”, można zdecydowanie rekomendować dalsze funkcjonowanie takich placówek i takiej formy współpracy pomiędzy szkołami specjalnymi a szkołami i przedszkolami ogólnodostępnymi. Podczas wspólnego dokonywania diagnozy pogłębionej placówek, szkoleń, a następnie ścisłej współpracy przy projektowaniu tematyki, zakresu i wykonawców poszczególnych działań, została zbudowana więź pomiędzy nauczycielami i kadrą kierowniczą współpracujących ze SCWEW placówek. Wielogodzinne

konsultacje, dyskusje, wspólne analizy (co i jak zaplanować i wykonać), pozwalają stwierdzić, iż proces zmian w edukacji został rozpoczęty. Idea inkluzji, polegającej przede wszystkim na dostrzeganiu potrzeb KAŻDEGO, została zaszczerpiona w środowisku edukacyjnym.

Bardzo ważnym podmiotem polskiej edukacji są rodzice, bo przecież to ich dzieci są dzisiaj w systemie edukacji. Należy pamiętać, że każde dziecko, każdy młody człowiek, kolejne etapy edukacji przechodzi tylko RAZ! Nam dorosłym wydaje się, że możemy eksperymentować, że mamy czas na dyskusje, namysły, jak polska rzeczywistość edukacyjna powinna wyglądać. Należy pamiętać o tym, że to rodzice wybierają przedszkole, szkołę dla swojego dziecka. Ich marzeniem jest jak najlepsza placówka, w której dziecko będzie czuło się bezpieczne, zrozumiane i otoczone opieką. Placówka, w której będą rozpoznawane i zaspokajane potrzeby każdego dziecka czy ucznia. My wszyscy - nauczyciele, uczniowie, rodzice - chcielibyśmy szkoły, gdzie wspólnie będziemy dbać o RELACJE!

CZAS NA SCWEW – DZIECI CZEKAJĄ!

Bibliografia

Definicje ustawodawcze dotyczące potrzeb uczniów (2022).

<https://www.european-agency.org/sites/default/files/LD-PolicyBrief-PL.pdf> [dostęp: 06.05.2023].

Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r., (Dz.U. 2012 poz. 1169).

ORE (2021), *Model Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą*. Warszawa.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach, tekst jednolity, (Dz.U 2020, poz. 1280, z póź.zm.).

Tomaszewska A. (2019), Nowa rola placówek specjalnych, [w:] I. Chrzanowska, G. Szumski (red.), *Edukacja włączająca w przedszkolu i szkole*”, Wyd. FRSE, Warszawa 2019.

UNESCO (2020), *Włączenie i Edukacja, dla wszystkich, bez wyjątku.*

https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373721_pol

[dostęp:06.05.2023].